

Przedmiotowy system oceniania z wiedzy o społeczeństwie

1. Cele ogólne oceniania:

- rozpoznawanie przez nauczyciela poziomu i postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do wymagań programowych,
- informowanie ucznia o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych i postępach w tym zakresie,
- motywowanie ucznia do dalszej pracy,
- pomoc uczniowi w samodzielnym kształceniu,
- informowanie rodziców (opiekunów prawnych) o postępach, trudnościach lub specjalnych uzdolnieniach dziecka,
- dostarczenie nauczycielowi informacji zwrotnej na temat efektywności jego nauczania, prawidłowości doboru metod i technik pracy z uczniem.

2. Metody i narzędzia oraz szczegółowe zasady sprawdzania i oceniania osiągnięć uczniów:

2.1 Zasady obowiązujące w ocenianiu:

- a) Każdy uczeń jest oceniany zgodnie z zasadami sprawiedliwości.
- b) Prace klasowe, sprawdziany i odpowiedzi ustne są obowiązkowe.
- c) Prace klasowe są zapowiadane, z co najmniej tygodniowym wyprzedzeniem, podany jest zakres sprawdzanych umiejętności i wiadomości.
- d) Krótkie sprawdziany (kartkówki) nie muszą być zapowiadane i nie mogą być poprawiane.
- e) Uczeń nieobecny na pracy klasowej musi ją napisać w terminie uzgodnionym z nauczycielem, nie później jednak niż w ciągu miesiąca.
- f) Pracę klasową napisaną na ocenę niedostateczną lub dopuszczającą uczeń może poprawić w ciągu miesiąca od dnia podania informacji o ocenach. Poprawa pracy klasowej odbywa się w wyznaczonym przez nauczyciela terminie.
- g) Uczeń ma prawo 1 raz w semestrze zgłosić nieprzygotowanie do lekcji.
- h) Uczeń, który otrzymał ocenę niedostateczną oraz nie był klasyfikowany na koniec I okresu, powinien uzupełnić braki do końca roku szkolnego.
- i) Przy ocenianiu, nauczyciel uwzględnia możliwości intelektualne ucznia
- j) Uczeń, który podczas prac pisemnych korzysta ze źródeł niedozwolonych przez nauczyciela, otrzymuje ocenę niedostateczną.

k) W razie opuszczenia przez ucznia ponad 50% obowiązkowych zajęć, nauczyciel może go nieklasyfikować.

2.2 Elementy wchodzące w zakres oceny:

Przedmiotem kontroli, oceny i diagnozy osiągnięć edukacyjnych ucznia są:

- a) wiadomości – uczeń wie i rozumie;
- b) umiejętności – uczeń potrafi;
- c) postawy – zaangażowanie w procesie nauczania – zainteresowania, uczenie się, aktywność; systematyczność.

2.3 Narzędzia kontroli:

- pisemne prace kontrolne lub testy – przeprowadzone po zakończeniu każdego działu lub kilku działów, zapowiadane z co najmniej tygodniowym wyprzedzeniem, sprawdzane przez nauczyciela w ciągu 2 tygodni,
- kartkówki obejmujące nie więcej niż trzy jednostki lekcyjne. Nie muszą być poprzedzone wcześniejszą zapowiedzią,
- odpowiedzi ustne dotyczące materiału z trzech ostatnich lekcji,
- zaangażowanie ucznia, wiedza merytoryczna, sprawność operowania językiem, skuteczność komunikacji oraz umiejętność formułowania dłuższych wypowiedzi, ćwiczenia dodatkowe, korzystanie z różnych źródeł informacji,
- prace domowe – wiedza merytoryczna, sprawność operowania językiem,
- formy pracy twórczej na lekcji – prace grupowe,
- prezentacje nowych rozwiązań problemów stawianych przez nauczyciela lub innych uczniów, projekty,
- dodatkowe: analiza tekstu źródłowego, plansze, referaty przygotowywane w domu i wygłaszane na lekcji lub sprawdzane przez nauczyciela,
- udział w konkursach i olimpiadach przedmiotowych,
- postawy ucznia w procesie edukacyjnym.

2.4 Sposoby oceniania:

- odpowiedź ustna,
- domowe prace,
- testy,
- aktywność ucznia,
- udział w dyskusjach i debatach,

- projekty,
- praca w grupach,
- praca z kartą ucznia (ćwiczeniami),
- praca pisemna (wypracowania, rozprawki, eseje itp.),
- praca ze źródłem (tekstem, mapą, wykresem, ilustracją itp.).

2.5 Oceny bieżące ustala się wg następującej skali:

- celujący 6
- bardzo dobry 5 (-5,5)
- dobry 4 (-4, 4+)
- dostateczny 3 (-3,3+)
- dopuszczający 2 (-2, 2+)
- niedostateczny 1

2.6 W ocenie prac pisemnych stosuje się procentowy wskaźnik:

- 100-99% - celujący
- 98-87% - bardzo dobry
- 86-75% - dobry
- 74%-50% - dostateczny
- 49-30% - dopuszczający
- poniżej 30% - niedostateczny

2.6 Sposoby informowania uczniów i rodziców:

- nauczyciel na początku każdego roku szkolnego poinformuje uczniów i ich rodziców (prawnych opiekunów poprzez stronę internetową) o wymaganiach edukacyjnych wynikających z realizowanego przez niego programu nauczania oraz o sposobach sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów,
- oceny są jawne (dla danego ucznia i jego rodziców/opiekunów prawnych), oparte o opracowane kryteria,
- sprawdzone i ocenione prace pisemne wyłącznie uczeń i jego rodzice (prawni opiekunowie) mogą otrzymać do wglądu do końca danego roku szkolnego (tj. do 31 sierpnia). Uczeń i jego rodzice nie mogą jednak prac kserować, fotografować ani wynosić ich poza szkołę.
- rodzice mają wgląd do dziennika elektronicznego, gdzie mogą sprawdzić bieżące oceny swego dziecka,

- informacja o grożącej ocenie niedostatecznej klasyfikacyjnej jest przekazywana rodzicom zgodnie ze Statutem Szkoły.

3. Kryteria oceniania

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
Rozdział I: Obywatel						
1. Obywatelstwo polskie i unijne	<ul style="list-style-type: none"> - istota obywatelstwa - nabywanie i uzyskiwanie obywatelstwa - obywatelstwo polskie - obywatelstwo unijne - obywatelstwo a narodowość - społeczeństwo obywatelskie - obywatelskie nieposłuszeństwo 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: obywatelstwo, społeczeństwo obywatelskie, państwo prawa, - wymienia dwa podstawowe sposoby nabywania obywatelstwa (prawo krwi, prawo ziemi) - wymienia podstawowe prawa i obowiązki obywatela zapisane w <i>Konstytucji RP</i> 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: obywatelskość, pluralizm polityczny, decentralizacja władzy państwowej - przedstawia sposób nabywania obywatelstwa w Polsce - wyjaśnia znaczenie posiadania obywatelstwa polskiego i unijnego, - wymienia i opisuje warunki rozwoju społeczeństwa obywatelskiego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminu: nieposłuszeństwo obywatelskie - wskazuje różnice między obywatelstwem a narodowością - wymienia i opisuje inne niż prawo krwi i prawo ziemi sposoby uzyskania obywatelstwa - charakteryzuje sposób nadawania obywatelstwa polskiego i zrzekania się go - opisuje cechy charakterystyczne społeczeństwa obywatelskiego - wyjaśnia cele, przedstawia cechy 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna postać H.D. Thoreau - wyjaśnia znaczenie terminu: subsydiarność - wskazuje uprawnienia wynikające z posiadania obywatelstwa unijnego - wskazuje przykłady obywatelskiego nieposłuszeństwa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia korzyści płynące z posiadania obywatelstwa, w tym obywatelstwa unijnego - ocenia, czy społeczeństwo polskie spełnia kryteria społeczeństwa obywatelskiego

				charakterystyczne obywatelskiego nieposłuszeństwa		
2. Proces wyborczy	<ul style="list-style-type: none"> - relacje władza-obywatel - formy sprawowania władzy przez obywateli - rola wyborów we współczesnej demokracji - prawo wyborcze - cenzus wyborczy - przymiotniki wyborcze - charakterystyka wyborów w Polsce - referendum ogólnokrajowe i lokalne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: demokracja pośrednia, demokracja bezpośrednia, czynne prawo wyborcze, bierne prawo wyborcze - wskazuje różnice między demokracją pośrednią a bezpośrednią - określa cenzus wyborczy obowiązujący w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: suwerenność narodu, prawo wyborcze, kodeks wyborczy, referendum - wyjaśnia rolę wyborów w państwie demokratycznym - wymienia przymiotniki wyborcze - wymienia rodzaje referendum przyjęte w prawodawstwie polskim 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje zasady przeprowadzania wyborów w Polsce - przedstawia zasady głosowania poza miejscem zamieszkania - charakteryzuje zasady przeprowadzania referendum lokalnego i ogólnokrajowego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminu: uczestnictwo polityczne - wymienia formy partycypacji obywateli w życiu politycznym państwa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia znaczenie wyborów dla współczesnej demokracji
3. Życie publiczne	<ul style="list-style-type: none"> - życie publiczne - inicjatywa obywatelska - petycja, skarga i list otwarty - manifestacje, demonstracje i pikety - strajki 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: inicjatywa obywatelska, petycja, list otwarty - pisze petycję według wzoru 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: życie publiczne, skarga, zgromadzenie, strajk - opisuje zasady i sposób zalegalizowania zgromadzenia - wymienia cele i 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wskazuje różnice między petycją, skargą i listem otwartym oraz wymienia elementy tych pism - wymienia i charakteryzuje inne niż ostrzegawczy i 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje przebieg procesu legislacyjnego obywatelskiego projektu ustawy 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia wpływ aktywności obywatelskiej na kształtowanie się życia publicznego

			rodzaje strajku (ostrzegawczy, zakładowy)	zakładowy formy strajku		
4. Jak załatwić sprawę w urzędzie?	<ul style="list-style-type: none"> - administracja publiczna i jej struktura - administracja rządowa - administracja samorządowa - kompetencje urzędów w Polsce - podstawowe dokumenty współczesnego obywatela (dowód osobisty, paszport, prawo jazdy) - zasady rejestracji pojazdu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wie, gdzie i w jaki sposób uzyskać dowód osobisty, paszport i prawo jazdy oraz zarejestrować pojazd - wypełnia wnioski o wydanie dowodu osobistego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna zasady prawidłowego wypełniania formularzy - wyjaśnia znaczenie terminów: administracja publiczna, administracja rządowa, administracja samorządowa - wymienia organy administracji publicznej w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminu: służba cywilna - wyjaśnia, jaką funkcję pełni dowód osobisty 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje strukturę i zadania administracji rządowej i samorządowej - wymienia rodzaje paszportów i ich cechy charakterystyczne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia stopień znajomości procedur podejmowania decyzji administracyjnych - ocenia działalność urzędów w Polsce
5. Informacja publiczna i e-urząd	<ul style="list-style-type: none"> - informacja publiczna i jej charakterystyka - sposoby udostępniania informacji publicznej - prawa obywatela wobec urzędu - skuteczne załatwianie sprawy - odwołanie od 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminu: informacja publiczna - wskazuje elementy składowe podania - pisze podanie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminu: urząd elektroniczny - opisuje cechy charakterystyczne informacji publicznej - wymienia sposoby udostępniania informacji publicznej - charakteryzuje prawa obywatela 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia sposób odwoływania się od decyzji urzędu - pisze odwołanie od decyzji urzędu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia przykłady spraw i opisuje sposób ich załatwiania za pośrednictwem ePUAP - wypełnia wnioski o udostępnienie informacji publicznej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia znaczenie dostępu do informacji publicznej dla funkcjonowania demokratycznego społeczeństwa

	decyzji - Elektroniczna Platforma Usług Administracji Publicznej (ePUAP).		wobec rządu - wymienia ułatwienia, jakie niesie obywatelom e-urząd			
Rozdział II: Prawo						
1. Prawo i jego funkcje	- pojęcie i funkcje prawa - charakter i rodzaje norm społecznych - norma prawna a przepis prawny - prawo naturalne i pozytywne - praworządność - rodziny prawa - cechy systemu prawnego - zasady prawa - kultura prawna i postawy obywateli wobec prawa	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: prawo, praworządność - wymienia rodzaje norm społecznych - wymienia postawy obywateli wobec prawa	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: norma prawna, przepis prawny, kultura prawna - opisuje rodzaje norm społecznych - charakteryzuje funkcje prawa - wymienia i opisuje najczęściej stosowane zasady prawa wywodzące się z prawa rzymskiego - charakteryzuje postawy obywateli wobec prawa	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: prawo naturalne, prawo pozytywne, prawo stanowione - opisuje cechy charakterystyczne norm społecznych - charakteryzuje rodziny prawa i podaje ich przykłady - opisuje cechy systemu prawnego	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: prawo zwyczajowe, prawo powszechne zwyczajowe - rozpoznaje części składowe normy prawnej - wskazuje różnice między prawem naturalnym a pozytywnym	Uczeń: - ocenia postawy obywateli wobec prawa - ocenia kulturę prawną społeczeństwa w Polsce
2. Źródła i obszary prawa	- źródła prawa - źródła poznania prawa - hierarchia aktów prawnych w Polsce - prawo	Uczeń: - wymienia źródła prawa obowiązujące w Polsce - przedstawia podział prawa	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: źródła prawa, prawo wewnętrzne, prawo międzynarodowe,	Uczeń: - charakteryzuje źródła prawa obowiązujące w Polsce i zna ich hierarchię	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu: prawo wspólnotowe - rozróżnia i opisuje	Uczeń: - ocenia problem zależności między prawem unijnym a prawem polskim

	wspólnotowe jako źródło prawa w Polsce - podział prawa - stosowanie prawa		prawo publiczne, prawo prywatne, prawo materialne, prawo formalne - opisuje podział prawa - opisuje etapy działalności prawnej	- wymienia cechy charakterystyczne prawa wewnętrznego, międzynarodowego, publicznego, prywatnego, materialnego i formalnego	źródła prawa wspólnotowego - wskazuje różnice między poszczególnymi rodzajami prawa	
3. Gałęzie prawa wewnętrznego	- gałęzie polskiego prawa wewnętrznego - prawo karne i jego zasady - prawo cywilne - prawo administracyjne - inne ważniejsze gałęzie prawa w Polsce i ich cechy charakterystyczne.	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: kodeks, przestępstwo, grzywna - wymienia rodzaje kar przewidzianych w polskim <i>Kodeksie karnym</i>	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: osoba fizyczna, osoba prawna, akt administracyjny - wymienia źródła prawa karnego, cywilnego i administracyjnego - przedstawia cechy charakterystyczne prawa karnego, cywilnego i administracyjnego - wymienia inne niż prawo karne, cywilne i administracyjne gałęzie prawa w Polsce	Uczeń: - opisuje zasady obowiązujące w prawie karnym - wyjaśnia różnicę między zdolnością prawną a zdolnością prawnych - opisuje podział prawa cywilnego - charakteryzuje inne niż prawo karne, cywilne i administracyjne gałęzie prawa w Polsce	Uczeń: - charakteryzuje relacje prawne przewidziane w prawie administracyjnym - przedstawia podział aktów administracyjnych i wskazuje ich przykłady	Uczeń: - ocenia problem nadmiernej ilości regulacji prawnych w Polsce - ocenia problem zaostrożenia kar za najcięższe przestępstwa
4. Władza sądownicza w	- charakterystyka władzy sądowniczej	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie	Uczeń: - omawia zasady,	Uczeń: - charakteryzuje	Uczeń: - ocenia rolę

Polsce	<ul style="list-style-type: none"> - dwuinstancyjność sądownictwa - struktura władzy sądowniczej w Polsce - Krajowa Rada Sądownictwa - Sąd Najwyższy - sądy powszechne - sędziowie sądów powszechnych - ławnicy - sądy administracyjne i wojskowe - Trybunał Konstytucyjny - Trybunał Stanu 	<p>terminów: sędzia, ławnik</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje strukturę władzy sądowniczej w Polsce 	<p>terminów: kasacja, apelacja, skarga konstytucyjna</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia zasady funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w Polsce - wyjaśnia, na czym polega immunitet sędziowski oraz konstytucyjne zasady niezawisłości i nieusuwalności sędziów - omawia zadania ławników 	<p>jakimi powinni kierować się sędziowie i członkowie trybunałów</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia warunki, jakie musi spełniać kandydat na ławnika i sposób jego wyboru - opisuje zadania Sądu Najwyższego, sądów powszechnych, wojskowych i administracyjnych - przedstawia uprawnienia Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu 	<p>skład i zadania Krajowej Rady Sądownictwa</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje strukturę Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu - charakteryzuje procedurę wszczynania postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym i Trybunałem Stanu 	<p>ławników w systemie sądownictwa polskiego</p>
5. Postępowanie sądowe	<ul style="list-style-type: none"> - postępowanie sądowe - sprawy cywilne - sprawy karne -sprawy administracyjne - proces cywilny - pozew w procesie cywilnym - proces karny - zawiadomienie o 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: postępowanie sądowe, strona powodowa (powód), strona pozwana (pozwany), - wymienia uczestników procesu cywilnego i 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: przestępstwo, wykroczenie, mediacja, sąd polubowny - wskazuje przykłady spraw rozpatrywanych przez sądy cywilne, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje przebieg procesu cywilnego i procesu karnego - wskazuje różnice między procesem cywilnym i karnym - wyjaśnia sposób postępowania po złożeniu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: postępowanie procesowe, postępowanie nieprocesowe, postępowanie przygotowawcze - wskazuje różnice 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia rolę mediacji w postępowaniu sądowym - ocenia świadomość prawną społeczeństwa polskiego

	<p>popęlnieniu przestępstwa</p> <ul style="list-style-type: none"> - sądy polubowne 	<p>procesu karnego</p>	<p>karne i administracyjne</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia prawa ofiary, świadka i oskarżonego w procesie karnym 	<p>zawiadomienia o popęlnieniu przestępstwa</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia cechy dobrego mediatora - sporządza według wzoru pozew w procesie cywilnym i zawiadomienie o popęlnieniu przestępstwa 	<p>między postępowaniem procesowym a nieprocesowym</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia sposób postępowania przed sądem polubownym 	
<p>6. Organy ścigania</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prokuratura i jej struktury - zadania prokuratury - Krajowa Rada Prokuratury - policja – struktura i zadania - działalność i uprawnienia policji - zadania innych służb mundurowych - dzielnicowy - prokuratura i policja w postępowaniu karnym - formy postępowania przygotowawczego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia cele i strukturę policji - opisuje zadania policji i innych służb mundurowych - wymienia uprawnienia policjantów 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia cele i strukturę prokuratury - charakteryzuje zadania prokuratorów - charakteryzuje formy działania i zadania dzielnicowych - wyjaśnia rolę policji i prokuratury w postępowaniu karnym 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje strukturę prokuratury - opisuje sposób powoływania i uprawnienia prokuratora generalnego - wyjaśnia, jakie znaczenie dla działalności prokuratury ma jej hierarchiczność - charakteryzuje różne sfery działalności policji 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia zadania Krajowej Rady Prokuratorów - wskazuje różnice między śledztwem a dochodzeniem - omawia skutki postępowania przygotowawczego - opisuje strukturę i zadania Interpolu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia poziom i poczucie bezpieczeństwa współczesnych Polaków

	- Interpol					
7. Nieletni wobec prawa	<ul style="list-style-type: none"> - przestępczość nieletnich - odpowiedzialność prawna nieletnich - sądy rodzinne - środki stosowane przez sądy rodzinne wobec nieletnich - przepisy prawne dotyczące sprzedaży narkotyków i alkoholu nieletnim oraz palenia w miejscach publicznych - konsekwencje zażywania alkoholu i narkotyków oraz palenia papierosów - proces resocjalizacji 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozumie pojęcia: nieletniego w prawie cywilnym i karnym - wymienia przejawy demoralizacji nieletnich i popełniane przez nich czyny karalne - omawia konsekwencje zażywania alkoholu i narkotyków oraz palenia papierosów 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozumie pojęcie: procesu resocjalizacji - określa granice prawnej odpowiedzialności nieletnich - omawia zadania sądów rodzinnych - wymienia środki stosowane przez sądy rodzinne wobec nieletnich - charakteryzuje przepisy prawne dotyczące sprzedaży narkotyków i alkoholu nieletnim oraz palenia w miejscach publicznych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje sposób funkcjonowania sądów rodzinnych w sprawach przestępczości nieletnich - opisuje środki stosowane przez sądy rodzinne wobec nieletnich - omawia zasady niezbędne w skutecznym procesie resocjalizacji 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia przestępczość nieletnich na przykładzie wybranych artykułów z <i>Kodeksu wykroczeń</i> - przedstawia uwarunkowania rozstrzygania spraw nieletnich przez organy państwowe 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia poziom przestępczości wśród nieletnich i problem zaostżenia kar wobec nich
Rozdział III: Prawa człowieka						
1. Czym są prawa człowieka?	<ul style="list-style-type: none"> - prawa człowieka i ich charakter - historia praw człowieka - <i>Powszechna deklaracja praw</i> 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminu: prawa człowieka - omawia charakter praw człowieka 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia prawa człowieka zapisane w <i>Powszechniej deklaracji praw człowieka</i> oraz 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia prawa przynależne do konkretnej generacji praw człowieka - omawia strukturę i 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje historię praw człowieka - wymienia historyczne akty prawne, które miały 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia problem tzw. czwartej generacji praw człowieka

	<p><i>człowieka</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - generacje praw człowieka - prawa człowieka - dokumenty - prawa człowieka - instytucje. - <i>Konwencja praw dziecka</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia fundamentalne dla praw człowieka dokumenty stworzone przez Radę Europy i ONZ 	<p>prawa dziecka zapisane w <i>Konwencji praw dziecka</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - rozróżnia i charakteryzuje generacje praw człowieka - wymienia instytucje, które stoją na straży praw człowieka 	<p>zadania instytucji stojących na straży praw człowieka</p>	<p>wpływ na kształtowanie się praw człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje treść dokumentów dotyczących praw człowieka, uchwalonych przez Radę Europy i ONZ 	
<p>2. Międzynarodowy system ochrony praw człowieka</p>	<ul style="list-style-type: none"> - system ochrony praw człowieka (Organizacja Narodów Zjednoczonych, Rada Europy, Unia Europejska) - Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu i jego zadania - Europejska Karta Społeczna - Urząd Komisarza Praw Człowieka Rady Europy - Unia Europejska a prawa człowieka - Organizacja 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia prawa człowieka uregulowane w <i>Europejskiej Karcie Społecznej oraz Karcie praw podstawowych</i> - wymienia ważniejsze organizacje pozarządowe działające na rzecz ochrony praw człowieka 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, jak funkcjonuje system ochrony praw człowieka - omawia zadania ONZ, Rady Europy i Unii Europejskiej w dziedzinie praw człowieka - wymienia zadania OBWE - wyjaśnia wpływ organizacji pozarządowych na przestrzeganie praw człowieka 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje zadania Europejskiego Trybunału Praw Człowieka - omawia wpływ Unii Europejskiej na kształtowanie europejskiego systemu ochrony praw człowieka - omawia strukturę ONZ, Rady Europy i Unii Europejskiej i jej wpływ na przestrzeganie praw człowieka - charakteryzuje zasady 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje zasady i sposób składania skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka - wypełnia formularz skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka według wzoru - omawia zadania Komisarza Praw Człowieka Rady Europy - wyjaśnia okoliczności powstania OBWE i 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia sposoby i skuteczność metod walki z łamaniem praw człowieka

	<p>Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prawa człowieka a organizacje pozarządowe (Amnesty International, Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Human Rights Watch) 			<p>funkcjonowania Europejskiego Trybunału Praw Człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje cele i zadania ważniejszych organizacji pozarządowych działających na rzecz ochrony praw człowieka 	<p>jej strukturę</p>	
<p>3. Ochrona praw i wolności w Polsce</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prawa człowieka w <i>Konstytucji RP</i> - Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich - Urząd Rzecznika Praw Dziecka - prawo do prywatności - prawa jednostki w kontaktach z mediami - skarga konstytucyjna 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia prawa oraz wolności człowieka i obywatela zapisane w <i>Konstytucji RP</i> - wyjaśnia, na czym polega prawo do prywatności i wskazuje jego zakres - określa prawa jednostki w kontaktach z mediami 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, jakie są prawne uwarunkowania ograniczenia praw i wolności zapisanych w <i>Konstytucji RP</i> - charakteryzuje zadania rzecznika praw człowieka i rzecznika praw dziecka 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje sposób powoływania oraz funkcjonowania rzecznika praw człowieka i rzecznika praw dziecka - przedstawia zasady składania skargi konstytucyjnej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia zasady i procedury zwracania się z wnioskiem do rzecznika praw obywatelskich i rzecznika praw dziecka - pisze skargę do rzecznika praw obywatelskich według wzoru - wskazuje elementy skargi 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia problem ochrony praw i wolności w Polsce

					konstytucyjnej oraz skutki prawne jej uznania przez Trybunał Konstytucyjny	
4. Łamanie praw człowieka	<ul style="list-style-type: none"> - przyczyny łamania praw człowieka - międzynarodowe prawo humanitarne - konfliktów zbrojnych - łamanie praw kobiet - łamanie praw dziecka - wolność wyznania - problem uchodźców - łamanie praw człowieka w Europie (nacjonalizm, szowinizm, rasizm, antysemityzm, ksenofobia) - dopuszczalne ograniczenie praw człowieka 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: nacjonalizm, rasizm, antysemityzm - wymienia przyczyny łamania praw człowieka 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: szowinizm, ksenofobia - charakteryzuje przyczyny łamania praw człowieka - wskazuje przykłady państw, w których nie przestrzega się praw człowieka lub są one zagrożone - omawia przykłady łamania praw kobiet i dzieci - podaje przykłady łamania wolności wyznania - wymienia przyczyny uchodźstwa we współczesnym świecie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega międzynarodowe prawo humanitarne - konfliktów zbrojnych - przedstawia cele i zasady konwencji genewskich i uzupełniających je protokołów - omawia sytuację uchodźców we współczesnym świecie - charakteryzuje przejawy nacjonalizmu, szowinizmu, rasizmu, antysemityzmu, ksenofobii - wyjaśnia, w jakich okolicznościach można ograniczyć prawa człowieka 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wskazuje różnice w przestrzeganiu praw człowieka między rozwiniętymi krajami demokratycznymi a państwami, które powstały w XX w. i nie mają tradycji demokratycznych - opisuje działalność Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia, że nacjonalizm, szowinizm, rasizm, antysemityzm i ksenofobia stanowią przykłady łamania praw człowieka - ocenia przejawy nacjonalizmu, szowinizmu, rasizmu, antysemityzmu, ksenofobii
Rozdział IV: Edukacja i praca						

1. System edukacji w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> - charakterystyka polskiego systemu edukacji - zadania MEN i samorządów - zadania szkoły - statut i inne szkolne dokumenty - prawa i obowiązki uczniów - postępowanie w sytuacji złamania praw ucznia - konsekwencje niedopełnienia obowiązków szkolnych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia zadania szkoły - wymienia prawa i obowiązki ucznia - wyjaśnia, jakie są konsekwencje niedopełnienia obowiązków szkolnych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje system edukacji w Polsce - wyjaśnia, jaką rolę w szkole pełni statut 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia zadania MEN i samorządów lokalnych w dziedzinie edukacji - wymienia inne niż statut dokumenty obowiązujące w szkole - opisuje procedurę postępowania w przypadku złamania praw ucznia 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polegają zadania szkoły w zakresie nauczania i pracy opiekuńczo-wychowawczej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia skuteczność polskiego systemu edukacji
2. Polskie szkoły wyższe	<ul style="list-style-type: none"> - organizacja studiów – system boloński - zalety i wady systemu bolońskiego - wybór kierunków studiów - zasady przyjmowania kandydatów na uczelnie wyższe - warunki przyjęć na uczelnie - charakterystyka 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - określa kryteria wyboru kierunku studiów - wyjaśnia, na czym polega kształcenie ustawiczne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega system boloński w organizacji studiów wyższych - przedstawia zasady i warunki przyjęć na wyższe uczelnie - wymienia edukacyjne programy unijne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje wybrane kierunki studiów - wyjaśnia, na czym polega istota programu <i>Comenius</i> 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia przebieg postępowania kwalifikacyjnego na wybrany kierunek studiów i sposób obliczania ilości punktów - charakteryzuje ofertę edukacyjnych programów unijnych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia system boloński wskazując jego zalety i wady - ocenia znaczenie kształcenia ustawicznego dla gospodarki i społeczeństwa

	<p>wybranych kierunków studiów</p> <ul style="list-style-type: none"> - kształcenie ustawiczne - edukacyjne programy unijne - program <i>Comenius</i> 					
3. Kształcenie za granicą	<ul style="list-style-type: none"> - możliwości kształcenia za granicą - charakterystyka kształcenia wyższego w wybranych krajach UE - matura międzynarodowa - program matury międzynarodowej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia zasady podejmowania studiów wyższych za granicą 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia zasady podejmowania studiów wyższych i warunki kształcenia się za granicą 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega program matury międzynarodowej - wymienia korzyści, jakie daje uczniom realizowanie programu matury międzynarodowej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje szkolnictwo wyższe w wybranych krajach UE 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia problem tzw. drenażu mózgow z punktu widzenia interesów Polski
4. Podróżowanie po Europie i świecie	<ul style="list-style-type: none"> - obywatel w podróży - utrata dokumentów za granicą - Europejska Karta Ubezpieczenia Zdrowotnego - strefa Schengen i jej granice - charakterystyka zjawiska 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: strefa Schengen, terroryzm - wyjaśnia, w jaki sposób Ministerstwo Spraw Zagranicznych dba o interesy Polaków przebywających za granicą 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia procedurę postępowania w przypadku utraty dokumentów lub problemów zdrowotnych podczas pobytu za granicą - wyjaśnia, jak funkcjonuje strefa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje dokumenty zdrowotne, niezbędne podczas pobytu za granicą - opisuje zasady przekraczania granic zewnętrznych i wewnętrznych strefy Schengen - charakteryzuje miejsca szczególnie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia okoliczności powstania strefy Schengen - omawia zasady przewozu żywności i leków w komunikacji samolotowej - opisuje sytuacje, które powinny 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia rolę strefy Schengen dla obywateli Unii Europejskiej

	terroryzmu		Schengen - wymienia cechy charakterystyczne zjawiska terroryzmu	narażone na terroryzm	wzbudzić obawy zagrożenia atakiem terrorystycznym	
5. Praca w Polsce i za granicą	<ul style="list-style-type: none"> - praca młodzieży w UE - dziecko i młodociany a problem podejmowania pracy - praca młodocianych w Polsce - praca w Wielkiej Brytanii - podatki i umowy - Europass - powrót do kraju 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: umowa-zlecenie, umowa o dzieło, umowa o pracę - przedstawia obowiązki pracodawcy zatrudniającego młodocianych pracowników 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminu: Europass - wyjaśnia uwarunkowania podejmowania pracy przez młodocianych - wymienia zasady zatrudniania młodocianych w Polsce - wyjaśnia rolę Europass w podejmowaniu pracy za granicą przez młodych ludzi 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia formalności związane z rejestracją i podejmowaniem pracy za granicą na przykładzie Wielkiej Brytanii - wyjaśnia różnice w umowach podpisywanych z młodymi pracownikami - wymienia ułatwienia w powrocie do kraju Polaków pracujących za granicą 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, jaką rolę dla młodych ludzi mają uregulowania prawne <i>Europejskiego paktu na rzecz młodzieży</i> - charakteryzuje dokumenty wchodzące w skład Europass - sporządza Europass-CV według wzoru 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia problem emigracji ludzi młodych w poszukiwaniu pracy

